

ВИБОРЧЕ ПРАВО

Ступінь вищої освіти – бакалавр
Освітньо-професійна програма: **Право**
Галузь знань: 08 **Право**
Спеціальність: 081 **Право**
Компонент освітньої програми – вибіркова дисципліна
Рік підготовки – 2 рік, семестр - III
Кількість кредитів: 5
Мова викладання: українська
Дні занять: згідно з розкладом
Консультації: згідно з розкладом

Керівник курсу - **к.ю.н. Заставна Ольга Петрівна**

Контактна інформація – olya.zastavna@gmail.com

АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна **«Виборче право»** відноситься до вибірових навчальних дисциплін, об'єктом вивчення якої є відносини формування складу представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування шляхом відкритого або закритого голосування. Предметом регулювання є організація та етапи проведення виборів, порядок вирішення суперечок, вимоги до виборців та кандидатів на виборні посади тощо. Курс сприяє усвідомленню важливості функціонування інститутів безпосередньої демократії у формуванні громадянського суспільства, розбудові правової, демократичної держави.

Дисципліна спрямована на формування у здобувачів вищої освіти компетентностей щодо належного розуміння понятійно-категорійного апарату виборчого права; набуття знань про основні положення виборчого законодавства України, зміст принципів виборчого права, виборчих прав громадян, суб'єктного, процедурного та часового аспектів виборчого процесу, виборчих систем в Україні, їх впливу на суспільні відносини; отримання необхідних навичок щодо застосування отриманих знань для вирішення практичних завдань в сфері застосування норм виборчого законодавства.

Міждисциплінарні зв'язки. При засвоєнні цього курсу необхідно використовувати знання, отримані в процесі вивчення таких юридичних дисциплін: Загальна теорія права, Конституційне право.

Метою дисципліни є формування необхідної фахової спроможності правильного трактування та практичного застосування норм чинного законодавства у сфері адміністрування виборів, реєстрації виборців та складання списків виборців, інформаційного забезпечення виборів і передвиборної агітації, спостереження за виборами, оскарження виборчих правопорушень; закріплення необхідних навичок використання правозахисних механізмів у своїй практичній діяльності, захисту власної правової позиції з питань реалізації виборчих прав громадян.

СТРУКТУРА КУРСУ ТА ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Кількість годин (аудит./самост.)	Тема	Результати навчання	Форми контролю
22/50	Змістовий модуль І. Загальні засади виборчого права		
4/8 Л1, С1	Тема 1. Поняття та джерела виборчого права	Знати поняття, види виборів та виборчого права, поняття джерел виборчого права, вміти аналізувати значення джерел виборчого права для правової системи України, пояснювати особливості застосування Кодексу належної практики у виборчих спорах, значення рішень Венеційської комісії, розмежовувати основні форми прямої демократії, типи публічно-правового представництва	Питання, презентаційні проекти, тести
-/С10	Тема 2. Кодифікація виборчого законодавства	Знати способи та форми систематизації законодавства, розмежовувати об'єкт, предмет та мету кодифікації виборчого законодавства, уніфікацію, повноту та новелізацію правового регулювання, вміти пояснювати принцип стабільності виборчого законодавства, обсяг кодифікації виборчого законодавства, значення структурних елементів Виборчого кодексу України	Питання, презентаційні проекти, тести
6/8 Л2, Л3, С2	Тема 3. Принципи виборчого права	Знати основні термінологічні поняття теми, вміти пояснювати сутність, правову природу та способи реалізації принципів загального, рівного, прямого виборчого права, обґрунтовувати методи забезпечення таємності голосування, розмежовувати виборчі цензи, аналізувати принципи свободи виборів, вільного формування волі виборців, чесних та справедливих виборів, обґрунтовувати значення принципів періодичних та альтернативних виборів	Питання, тестові завдання
4/8 Л4, С3	Тема 4. Міжнародні стандарти виборів	Знати поняття міжнародних правових та міжнародних виборчих стандартів, класифікацію міжнародних виборчих стандартів, вміти пояснювати співвідношення міжнародно-правових стандартів і національного права держави, розмежовувати зобов'язальні та рекомендаційні (авторитетні) міжнародні стандарти виборів, аналізувати складові змісту принципу верховенства права як загально-правові засади демократичних виборів.	Питання, презентаційні проекти, тести
4/8 Л5, С4	Тема 5. Види виборчих систем	Знати основні поняття теми, сутність мажоритарної та пропорційної виборчої систем, особливості їх застосування, розмежовувати різновиди мажоритарної та пропорційної систем, вміти пояснювати особливості преференційної системи, застосування мажоритарної виборчої системи у багатомандатних округах, аналізувати методи розподілу мандатів за допомогою виборчої квоти, роль виборчого бар'єру, пояснювати особливості змішаних виборчих систем.	Питання, тестові завдання

Кількість годин (аудит./самост.)	Тема	Результати навчання	Форми контролю
4/8 Л6, С5	Тема 6. Захист виборчих прав	Знати поняття та види юридичної відповідальності за порушення виборчих прав, способи захисту виборчих прав громадян, вміти розмежовувати склад адміністративних правопорушень та кримінально-караних злочинів за порушення виборчого законодавства, пояснювати особливості застосування заходів конституційно-правової, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності, аналізувати судовий, позасудовий та міжнародний способи захисту виборчих прав	Захист міні-проектів, питання
28/50	Змістовий модуль 2. Правові засади виборчого процесу		
4/8 Л7, С6	Тема 7. Виборчий процес як вид юридичного процесу: суб'єктний, процедурний та темпоральний аспекти	Знати поняття виборчого процесу, виборчих процедур, стадій виборчого процесу, суб'єктний склад виборчого процесу та правовий статус інших учасників виборчих правовідносин, вміти пояснювати сутність, значення та критерії розмежування стадій виборчого процесу, особливості виборчих строків, аналізувати принципи законності та відкритості виборчого процесу	Питання, тестові завдання
6/8 Л8, С7, С8	Тема 8. Територіальна організація виборів. Реєстрація виборців	Знати поняття, визначення, види та класифікацію виборчих округів і виборчих дільниць, вміти пояснювати принципи формування виборчих дільниць та виборчих округів, практику джерімдерінгу, обґрунтовувати порядок організації та здійснення реєстрації виборців, роль складання, оприлюднення та виправлення списків виборців, аналізувати визначення виборчої адреси та механізми її зміни.	Питання, практичні завдання/задачі
6/8 Л9, Л10, С9	Тема 9. Адміністрування виборів	Знати поняття, види, повноваження та порядок формування органів адміністрування виборів, вміти пояснювати місце виборчих комісій у системі поділу влади, її статус як юридичної особи, розмежовувати способи формування складу органів адміністрування виборів, методи підготовки членів виборчих комісій, обґрунтовувати принципи незалежності, безсторонності, колегіальності, відкритості та законності у діяльності органів адміністрування виборів	Питання, практичні завдання/задачі
6/8 Л11, С10, С11	Тема 10. Агітаційна кампанія.	Знати поняття, зміст, строки та основні правила проведення передвиборчої агітації, аналізувати форми агітаційної кампанії, обґрунтовувати правила та чинні заборони проведення політичної реклами, вміти пояснювати правові засади фінансування агітаційних кампаній, розмежовувати прямий і непрямий підкуп виборців, виокремлювати образи і наклеп, зловживання виборчими правами, обґрунтовувати заходи юридичної відповідальності за порушення правил передвиборчої агітації	Питання, практичні завдання/задачі

Кількість годин (аудит./самост.)	Тема	Результати навчання	Форми контролю
6/8 Л12, Л13, С12	Тема 11. Інститут голосування. Встановлення результатів виборів	Знати поняття, принципи та процедури голосування, правила підрахунку голосів та встановлення результатів виборів, вміти обґрунтовувати зміст принципу таємного голосування, забезпечення цього принципу за різних способів голосування, пояснювати значення принципу особистого голосування та його забезпечення за різних способів голосування, обґрунтовувати принципи факультативності та обов'язковості голосування, аналізувати питання таємності участі у голосуванні	Реферати-повідомлення, питання, тести, задачі, модульний контроль
-/10	Тема 12. Референдум як форма безпосереднього народовладдя	Знати поняття, класифікацію та принципи проведення референдумів, органи, що забезпечують проведення референдумів, аналізувати формулу референдуму, правову природу, порядок набрання чинності та введення в дію актів референдумів, обґрунтовувати порядок організації та особливості проведення референдумів, особливості правового регулювання місцевих референдумів	Захист міні-проектів, питання

СХЕМА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Семестр VII

	1 тиждень	2 тиждень	3 тиждень	4 тиждень	5 тиждень	6 тиждень	7 тиждень	8 тиждень	9 тиждень	10 тиждень	11 тиждень	12 тиждень	13 тиждень	14 тиждень	15 тиждень	16 тиждень
Лекції	Л1	Л2	Л3		Л4	Л5	Л6	Л7	Л8		Л9	Л10	Л11			
Семінарські заняття	С1		С2	С3	С4		С5		С6	С7	С8		С9	С10		
Контроль знань					МК 1								МК 2	ІНДЗ		

Л1 - лекції

С1 - семінарське заняття по темі 1

МК1 - модульний контроль 1

ІНДЗ - індивідуальне навчально-дослідне завдання

ПОЛІТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Для якісного засвоєння курсу необхідна систематична та усвідомлена робота студентів в усіх видах навчальної діяльності: лекції, семінарські та практичні заняття, консультації, самостійна робота як індивідуальна, так і під керівництвом викладача.

При проведенні аудиторних занять домінуючими є проблемні, індивідуально-диференційовані, особистісно-орієнтовані форми проведення занять та технології компетентнісного навчання.

На лекціях у формі активної бесіди з елементами навчальної дискусії розглядаються основні теоретичні положення теми, які вимагають роз'яснення та уточнення з боку викладача.

На лекціях вимагається активна участь студентів у обговоренні ключових положень теми, ведення стислого конспекту лекції.

Теоретичні знання, отримані студентами під час лекцій, обговорюються більш детально на **семінарських заняттях** у формі міні-дискусій, представлення міні-проектів, розв'язування практичних завдань (кейсів), розгляду правових ситуацій, складання документів.

При підготовці до семінарських занять студент опрацьовує теоретичні питання відповідно до плану заняття, звертаючи увагу на вимоги щодо оформлення. Інформаційними джерелами для здобувачів освіти є конспект лекцій та наведений у навчальних матеріалах перелік рекомендованої літератури щодо кожної теми. За наявності серед завдань семінарського заняття підготовки реферату – робота здобувачів освіти полягає у підготовці належно оформленого реферативного дослідження та публічного представлення його результатів. Семінарські заняття також можуть включати розв'ання ситуаційних завдань, що слід вирішувати з анаступним алгоритмом:

1. Встановлення кола суспільних відносин, які передбачаються завданням.
2. Правова характеристика суті ситуаційного завдання.
3. Визначення нормативно-правової бази, необхідної для вирішення конкретної ситуації.
4. Всебічне і повне обґрунтування правових висновків стосовно вирішення конкретної ситуації.

У процесі семінарського заняття студенти вчатьсЯ формулювати свою точку зору, вільно володіти професійними термінами, логічно викладати матеріал, підбирати докази у підтвердження своїх думок, вчатьсЯ публічно виступати, правильно застосовувати норми права на практиці та приймати власні рішення у невизначених ситуаціях.

Питання для обговорення, практичні та індивідуальні завдання для підготовки до семінарських занять, конкретні вимоги до окремих тем занять подані у відповідних методичних вказівках.

Терміни проведення різних форм занять наведені у схемі вивчення дисципліни.

ВИМОГИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Основним завданням самостійної роботи студентів є набуття навичок самостійного опрацювання фахових інформаційних джерел та оволодіння практичними навичками тлумачення і застосування практики Європейського суду з прав людини.

Самостійна робота студентів організовується шляхом видачі індивідуального переліку питань і практичних завдань з кожної теми, які не виносяться на аудиторне опрацювання. Крім того, по деяких темах передбачається написання рефератів, міні-проектів, підготовки презентаційних матеріалів. Обсяг самостійної роботи визначається кількістю годин, передбачених робочою програмою.

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою відповідно до **Положення про порядок рейтингового оцінювання знань (освітніх досягнень) здобувачів вищої освіти**.

Оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни здійснюється шляхом проведення контрольних заходів, які включають:

- *поточний контроль,*
- *модульний контроль,*
- *виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.*

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних і семінарських занять і має на меті перевірку знань студентів з окремих тем та рівня їх підготовленості до виконання конкретної роботи. Ключовими формами та методами демонстрації студентами результатів навчання при поточному контролі є:

- усне опитування - передбачає розгорнуту відповідь студента на оцінку; він повинен самостійно пояснити вивчений матеріал, довести наукові положення, навести власні приклади;
- дискусія - обґрунтування власної позиції у вирішенні проблемних питань;
- письмове опитування - з'ясування в письмовій формі ступеня оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками з тем дисципліни, визначення їх якості - правильності, точності, усвідомленості, вміння застосувати знання на практиці;
- тестова перевірка як один із видів письмового опитування - передбачає визначення рівня сформованості знань і вмінь з певної теми дисципліни за допомогою тестів відкритої і закритої форм.

Ключовими формами демонстрації студентами результатів навчання при поточному контролі є:

- індивідуальна перевірка - проводиться щодо конкретних студентів і має на меті з'ясування рівня засвоєння студентом знань, умінь і навичок, рівня формування професійних компетентностей;
- фронтальна перевірка - форма контролю, що спрямована на з'ясування рівня засвоєння студентами програмного матеріалу за порівняно короткий час. Вона передбачає короткі відповіді з місця на короткі запитання або письмову роботу;

Модульний контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практично-семінарських занять з певного змістового модуля. Основною формою модульного контролю є завдання, які включають як і перевірку теоретичних положень курсу, так і виконання тестових завдань.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) студенти виконують самостійно під керівництвом викладача. Як правило, індивідуальні завдання виконуються окремо кожним студентом.

ІНДЗ є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується оцінюванням. Це завершена теоретична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, вмінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських занять, охоплює тему, декілька тем або зміст навчальної дисципліни в цілому.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Екзамен передбачає перевірку розуміння студентом теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатності комплексно та творчо використовувати накопичені знання та уміння, формувати власне ставлення до певної проблеми, обґрунтовувати свою фахову позицію тощо. Завдання екзамену містять теоретичні питання з різних тем та змістовних модулів дисципліни.

Основними критеріями оцінювання екзамену, що характеризують рівень компетентності здобувача освіти, є:

- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність, аналітичні міркування, уміння роботи порівняння, висновки тощо);
- уміння аналізувати фабулу та інтерпретувати правові акти та судові прецеденти.

Підсумкова оцінка виставляється із урахуванням балів за екзамен та відповідних вагових коефіцієнтів:

**ТАБЛИЦЯ розподілу балів за підсумковими контрольними заходами
та відповідними ваговим коефіцієнтами**

	Модуль 1 (поточне опитування)	Модуль 2 (підс. мод. контроль)	Модуль 3 (ІНДЗ)	Модуль 4 (підсумковий контроль)	Підсумкова оцінка
Вагові коефіцієнти, %	40	20	10	30	100
Розрахунок оцінки в балах	80	85	90	80	82

Приклад розрахунку підсумкової оцінки в балах:

$$O = 80 \cdot 0,4 + 85 \cdot 0,2 + 90 \cdot 0,1 + 80 \cdot 0,3 = 82$$

ПОЛІТИКА ЩОДО ВІДВІДУВАННЯ ТА ПЕРЕСКЛАДАННЯ.

Здобувач освіти повинен дотримуватись [Правил внутрішнього розпорядку Коледжу](#) та відвідувати заняття згідно з розкладом. Очікується, що студенти відвідають усі лекції та практичні заняття курсу. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, відрадження, участь у науково-дослідницьких заходах, міжнародне стажування навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідувати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватись термінів, що визначені для виконання усіх видів письмових робіт, які передбачено у межах курсу.

Пропущені заняття та незадовільні оцінки (поточний контроль, ПМК) повинні бути відпрацьовані згідно графіку консультацій викладача. Роботи (ПМК, ІНДЗ), які здаються із порушенням термінів без поважних причин, можуть бути оцінені на нижчу оцінку (до 10 балів).

До початку сесії студенти повинні виконати усі підсумкові контрольні заходи і отримати по кожному з Модулів 1, 2 не менше 60 балів.

ПОЛІТИКА ЩОДО НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.

Здобувачі вищої освіти мають право на перезарахування результатів навчання набутих у неформальній та інформальній освіті відповідно до [Порядку визнання результатів, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти](#). Здобувачі вищої освіти можуть самостійно на платформах Prometheus, Coursera, edEx, edEra та інших опановувати матеріал для перезарахування результатів навчання. При цьому важливо, щоб знання та навички, що формуються під час проходження певного онлайн-курсу чи його частин, мали зв'язок з очікуваними результатами навчання навчальної дисципліни/освітньої програми. Детальна інформація про [НЕФОРМАЛЬНУ ОСВІТУ](#) на сторінці Коледжу

ЛІТЕРАТУРНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА КУРСУ

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами від 21 лютого 2014 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Виборчий кодекс України в редакції від 31.12.2023 № 2801-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
3. Про Державний реєстр виборців. Закон України від 22 лютого 2007 року No 698-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text>.
4. Про Центральну виборчу комісію. Закон України від 30 червня 2004 року No 1932-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15#Text>.
5. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/401765.pdf>.

6. Виборчий кодекс України. Книга перша. Загальна частина. Науково-практичний коментар / за ред. Ю. Б. Ключковського. Київ: К.І.С., 2021. 768 с. URL: <https://rm.coe.int/viborchiy-kodeks-komentar-2web/1680a71468>.
7. Мохончук Б. С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження / Б. С. Мохончук : монографія. Харків : Юрайт, 2021. 304 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/Mohonchuk-21.pdf
8. Вирішення виборчих спорів: підручник / Ю. Г. Барабаш, О. А. Губська, К. Еллена, В. С. Кобрин, Д. С. Ковриженко, О. О. Коцюруба, Б. С. Мохончук, П. В. Романюк, М. І. Цуркан, В.І. Чорненький; за заг. ред. Ю.Г. Барабаша. Київ: «АК-ГРУП», 2023. 416 с. URL: <https://www.ifesukraine.org/wp-content/uploads/2023/10/ifes-ukraine-election-dispute-resolution-v1-2023-10-24-ukr.pdf>.
9. Збірник правових позицій Верховного Суду щодо захисту виборчих прав / упоряд.: М.І. Смокович, О.А. Губська, В.М. Соколов; відпов. за вип. Н.Л. Богданюк, Ж.А. Букань, Н.В. Богашева; Верховний Суд. Київ: „Компанія «ВАІТЕ»“, 2021. 78 с. <https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/493087.pdf>.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Назва ресурсу або організації	Електронна адреса
Верховна Рада України	https://www.rada.gov.ua/
Президент України	https://www.president.gov.ua/
Кабінет Міністрів України	https://www.kmu.gov.ua/
Центральна виборча комісія	https://www.cvk.gov.ua/
Уповноважений Верховної Ради України з прав людини	https://ombudsman.gov.ua/
Міністерство юстиції України.	https://minjust.gov.ua
Законодавство України	http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main
Голос України : газета Верховної Ради України	http://www.golos.com.ua/
Урядовий кур'єр : газета центральних органів виконавчої влади	https://ukurier.gov.ua/uk/
Видавництво Юридична практика	https://pravo.ua/
Юридичний вісник України : загальнонаціональна правова газета	https://yvu.com.ua/